

ЖЫЦЦЕ ВЕДАРУСА

Выходзіць тры разы ў тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12 — 6. (Wilenska 12. m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністрац. ад 9 да 3
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2 зл. Для заграўніцы удвая даражэй.
Перамена адрэса 30 грошы.
Няпрынятая ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перал тэкстам 25 грош., сярэд тэксту 20 грош., і на 4 стр. 15 гр., за ралок пэтыту ў 1 шп

№ 11.

Вільня, Серада, 14-га кастрычніка 1925 г.

Год I.

Замах, ці правакацыя?

Сяньня мы пачынаем нумар зваротам не да нашых чытачоў, а—да пракуратуры.

Справа йдзе аб агідную, праступную правакацыю, учыненую ў адносінах да беларускіх культурных устаноў у Вільні, дый наагул да ўсяго беларускага грамадзянства Заходняе Беларусі.

Мы маем на думцы выпадкі апошніх дзён у Базыльянскіх мурах і газэтныя выступленьні ў сувязі з імі.

Колькі дзён назад у скляпох Сьвята-Траецкіх муроў, дзе месьцяцца: праваслаўная духоўная сэмінарыя, беларуская гімназія, беларускі прытулак і беларускі музэй ім. Ів. Луцкевіча,—быў знойдзены дынаміт. Паводле газэтных заяў, калі-б гэты дынаміт выбухнуў, дык сіла яго была-б такая, што пагіб бы ўвесь гэны гмах і Сьвята-Траецкая Царква, дый маглі-б пацярпець суседнія будынкі.

Экспэртыва пакуль-што не ўстанавіла, як доўга ляжаў тут гэны дынаміт. Магчыма, што ён тут праляжаў некалькі гадоў—ад часу нямецкае акупацыі, бо ж усім, хто пры немцах быў у Вільні, ведама, што акупанты падмінавалі былі ўсе важнейшыя гмахі ў месьці, каб у прыпадку раптоўнага адступленьня пакінуць па сабе ворагам кучу развалінаў...

Але ўсе польскія штодзённыя газэты ў Вільні, як-быццам на нечыю каманду, зразу-ж адкінулі гэту магчымасьць, не чакаючы на вынікі экспэртывы, і абвясцілі на ўвесь сьвет, што дынаміт быў падложаны цяпер — зусім нядаўна—і то з праступнай мэтай.

Чыя-ж праступная рука магла наважыцца на гэткае ліхо дзела?

У судовым сьледзтве ўсіх краёў і народаў ад найдаўнейшых часоў устаноўлена гэтка выхадная точка: перад усім стаўляецца пытаньне, ці prodest — каму магло быць карысным плянаванае праступленьне?

Стаўлючы гэтае пытаньне ў нашым выпадку, трэба наперад сказаць, што яно не магло быць карысным ані беларусам, якія хіба-ж не маглі імкнуцца да зьніштажэньня сваіх культурных устаноў,—ані праваслаўнай духоўнай сэмінарыі, якая пэўне не жадае самагубства.

Але ёсьць нехта трэці, каму даўно хочацца зьніштожыць гэтае беларускае гнездо. Вось рад фактаў, якія наводзяць сьлед на тых, каму мог-бы быць карысным замах на Базыльянскія муры.

Група польскіх нацыяналістаў ад 1919 году, калі толькі ў Базыльянах заснавалася беларуская гімназія, ды знайшоў сабе тамака прыпынак цэлы рад беларускіх устаноў, з'арганізавала кампанію з мэтай per fas et nefas заўладаць гэтымі мурамі, выкінуўшы стуль беларусаў. П. Вацлавам Студніцкім была пушчана заведама ілжывая вэрсія, быццам камэра, у якой некалі сядзеў Адам Міцкевіч, „спрафанавана“ расейскай уладай, а беларусы, ведаючы аб гэтым, зумысьля дзержаць яе і далей у ганебным стане. Вэрсію гэту пашыраў і прафэсар віленскага ўнівэрсытэту, п. Пігонь. У выніку—ведамы факты, што ў 1920—21 гадох у беларускую гімназію ўрываўліся нейкія польскія вайсковыя, якія пагражалі аружнай расправай, калі школьнікі будуць карыстацца далей уборнай,—быццам-то ў „спрафанаванай“ celi Konrada, хаця гэная ўборная была дабудавана да крыла, у якім сядзеў вялікі паэт, толькі ў 1865 годзе—це раз сорок два гады пасля бытнасьці Міцкевіча ў Базыльянах... Адначасна сярод цёмнае і сфанатызанае масы, згуртаванай у лізе

св. Казіміра, вялася агітацыя за захват Базыльянаў гвалтам. Урэшце той-жа п. Студніцкі, оперуючы злосна выдуманым ім ілжывым закідам беларусам, дабіўся таго, што мястовая рада паставіла ўчыніць перад урадавай уладай крокі дзеля адабраньня Базыльянаў ад беларусаў і аддачы іх польскаму грамадзянству....

Усе гэтыя факты былі ў свой час апублікаваны ў прэсе і паданы да ведама таго часнага дэлегата ўраду, п. Романа.

Урэшце ўрад знацыяналізаваў Базыльянскія муры. Аднак, суд прызнаў, што ўрад ня меў на гэта законнае падставы, і прысудзіў муры іх праўным уласьнікам — праваслаўнай эпархіі.

Ня глядзячы на гэта, п. Студніцкі ў апошнія часы—ужо пасля судовага прыгавору—панаўляў спробы заўладаць мурамі—пад прэтэкстам неабходнасьці перанесьці туды дзяржаўны архіў. Зусім нядаўна п. Студніцкі на словах трэбаваў звальненьня пад архіў памяшчэньня беларускага прытулку, звярнуўшыся да п. Астроўскай, як апякункі яго, а пасля на пісьме — да Беларускага Камітэту пом. ахв. вайны.

І вось, пасля ўсіх гэтых безрэзультатных заходаў п. Студніцкага, у Базыльянскіх мурах аб'яўляецца дынаміт...

Ведама, усе гэтыя факты самі па сабе могуць выклікаць толькі болей ці меней праўдападобныя дагадкі аб тым, якія сфэры маглі-б быць зацікаўлены ў замаху на Базыльяны, калі гэты замах меў месца. Але яны набіраюць ужо сымптоматычнага значэньня ў сувязі з далейшым.

Ураз-жа пасля выкрыцьця дынаміту і вобсыкаў у беларускіх установах, у якіх нічога кампрамітуючага ня было знойдзена, у ўсіх віленскіх польскіх штодзённых газэтах зьявіліся блізка ідэнтычныя рэвэляцыі, быццам у беларускім прытулку знойдзена „камуністычная бібула“. Пры гэтым былі паданы назовы быццам-то знойдзёных праступных друкаў. У сувязі з гэтым на беларусаў нідалася выразнае абвіненьне і ў справе „дынамітнага замаху“.

Вось-жа гэта якраз і павінна даць у рукі пракуратуры пуцяводную нітку дзеля знаходу праўдзівых падкідчыкаў дынаміту, калі толькі такія былі. Гэта—выразнае заціраньне праўдзівых сьлядоў праступнікаў і жаданьне навясці судовое сьледзтва на фальшывы сьлед, бо нічога падобнага ані ў прытулку, ані ў беларускай гімназіі ня было знойдзена! Гэта сьцьвярджае сьледчы судзьдзя 6 акругі м. Вільні ў дакумэньце, надрукаваным у № 232 „Słowa“:

Гэтым сьцьвярджаю, што ў памяшчэньні беларускага прытулку ў доме № 9 пры Вострабрамскай вуліцы ў часе вобсыку ў памянутым памяшчэньні ў дзень 7 кастрычніка 1925 году ня знойдзены ніякія нелегальныя антыпанствовыя друкі.

Вільня, 9 кастр. 1925 г.

Сьледчы судзьдзя 6 акругі м. Вільні:

(—) подпіс нявыразны.

Дык скуль-жа пайшла ўся гэная хлусьня? І чаму п. камісар ураду, які напэўна ведаў аб выніках вобсыкаў у Базыльянах, не сканфіскаваў польскіх газэт, якія ў працягу некалькіх дзён друкавалі нягодную брахню на беларусаў, падбураючы польскае грамадзянства проці беларусаў, што зьяўляецца крымінальным праступкам і караецца паводле 129 арт. К. К.?

Абшарніцкі орган „Słowo“, які разам з эндэцкім „Dziennik Wileński“ і „дэмакратычным“ „Kur. Wil.“ друкаваў усю брахню ў справе „замаху“ і вобсыкаў, — толькі пад пагрозай рэдактару яго асабістай расправай з ім п. Астроўскай, надрукаваў запярэчаньне яе, як апякункі прытулку, і пасьведчаньне сьледчага судзьдзі. Пры гэтым орган гэты зрабіў сэнасацыйную рэвэляцыю. Рэвэляцыя гэта паказуе, што ўся брахлівая акцыя ў газэтах — гэта арганізаванае выступленьне, кіраванае адной рукой.

Вось, што піша „Słowo“ ў тым-жа № 232, апраўдваючыся ў сваёй ілжы:

„Мы стаялі перад фактам, што ўсе віленскія газэты, а іменна „Kurjer Wileński“, „Dziennik Wileński“ і нават расейскае „Віленское Утро“ — надрукавалі аб вобсыку ў Базыльянскіх мурах паведамленьні, блізу аднолькавыя з нашымі, узятымі з дагэтуль нязводзіўшае нас інфармацыйнае крыніцы“. — І далей рэдакцыя — са слоў сьледчае ўлады — сьцьвярджае, што апублікаваньня назовы нібыто знойдзенае „камуністычнае літэратуры“ — проста выдуманы...

Што-ж гэта за „інфармацыйная крыніца“, якая заўсёды падавала рэдакцыям „незаводныя“ весткі, хаця ня раз беларусы даражня слалі ў гэныя рэдакцыі запярэчаньні тых вестак?

Аб высьненьне гэтае крыніцы мы і зварачаемся сяньня публічна да пракуратуры. Мы трэбуем абароны беларускага грамадзянства ад тэй праступнай рукі, якая брахлівымі весткамі—ужо нават пасля выяўленьня іх брахлівасьці—запаўняе віленскія і варшаўскія газэты, цкуючы гэтак адну частку насяленьня Польшчы на другую—палякоў на беларусаў. Мы трэбуем гэтага ў інтарэсах як беларусаў, так і польскага грамадзянства, якое мае права ведаць, хто і чаму так нягодна ашуківае і баламуціць яго?

Больш таго: стаўлючы побач пададзеныя вышэй факты даўнейшых замаху на Базыльянскія муры з боку польскіх шовіністаў і цяперашні „дынамітны замах“, мы зварачаем увагу пракуратуры на яўную сувязь паміж імі і ўсей праступнай газэтнай кампаніяй. Выяўленьне тэй таёмнай і ўсемагутнай „крыніцы“, якая бяскарна сеець ілжу ў прэсе аб беларусах, павінна даць пракурорскай уладзе нітку, якая давядзе да клубка і дасьць магчымасьць устанавіць, што „замах“ з дынамітам, калі гэты дынаміт запраўды не астаўся ад немцаў, зьяўляецца грубай праступнай правакацыяй.

Мы трэбуем высьненьня праўды!

Ужо пасля таго, як была зложена гэтая стацьця, мы прачыталі ў № 233 „Słowa“ вестку, быццам вайсковая экспэртыва ўстанавіла, што падложаны ў Базыльянах дынаміт праляжаў тамака дуна нядоўга, што паходзіць праўдападобна з вайсковых складаў у Вільні і што пры закладцы дынаміту „выразна відаць фаховую руку, якая манілася ўчыніць замах“.

Выйшла з друку і прадаецца ў Беларускай Книгарні—Вільня, Завальная 7.

„Гародніцтва“

Як трэба гаспадарыць на гародзе, каб мець ДОБРАЕ варыва.

ЦАНА 75 ГР.

